

CARTOGRAFIA I DESENVOLUPAMENT RURAL. ELS MAPES COM A MITJÀ PER A L'ANÀLISI DE LES ÀREES RURALS

Marta Planas i Vilafranca

Centre de Desenvolupament Rural Integrat de Catalunya (CEDRICAT)

El Centre de Desenvolupament Rural Integrat de Catalunya (CEDRICAT), fundació privada que té com a objectiu dinamitzar els territoris rurals, desenvolupa una proposta metodològica per a la definició i la delimitació geogràfica de les àrees rurals, com a categoria d'anàlisi diferenciada de la resta del territori (àrees intermèdies i urbanes). Aquesta proposta metodològica es basa en la determinació, la construcció i el càlcul de trenta-nou indicadors d'àrees rurals i la posterior presentació de les dades resultants a través de mapes. Amb la finalitat de validar la metodologia proposada, obtenint un sistema d'indicadors exhaustiu i vàlid aplicable a tots els municipis de Catalunya, es realitza una primera aplicació pilot a tres comarques de la província de Barcelona: l'Anoia, el Bages i Osona. La presentació de les dades resultants a través de mapes esdevé un mitjà de gran utilitat per a visualitzar primer i analitzar després com les característiques tradicionalment associades a les àrees rurals han evolucionat al llarg del temps i respecte al territori, així com per a desmitificar les definicions associades als municipis rurals.

1. Introducció

“Clear your mind and think of the world “rural”. What image do you see? ... Do you still have a clear picture of what “rural” means to you, or are you beginning to think that defining the rural is more complicated than you thought?” (WOODS, 2005).

El Centre de Desenvolupament Rural Integrat de Catalunya (CEDRICAT) duu a terme des de l'any 2003 diversos estudis en relació amb la definició i la delimitació geogràfica de les àrees rurals¹, com a categoria d'anàlisi diferenciada de la resta del territori (àrees intermèdies i urbanes). Aquests estudis desenvolupen i apliquen propostes metodològiques basades en la determinació, la construcció i el càlcul d'indicadors sociodemogràfics i econòmics, cadascun dels quals ens aproxima a la definició del concepte rural.

L'evolució recent i la situació actual de les àrees rurals, justifica el desenvolupament d'una nova proposta metodològica més elaborada basada en la determinació de trenta-nou indicadors d'àrees rurals, classificats en els àmbits de població, territori, economia i planificació territorial, i la posterior presentació de les dades resultants a través de mapes. Amb la finalitat de validar la metodologia proposada, obtenint un sistema d'indicadors exhaustiu i vàlid aplicable a tots els municipis de Catalunya, es realitza una primera aplicació pilot a tres comarques de la província de Barcelona: l'Anoia, el Bages i Osona. Com a tret diferencial respecte als anteriors estudis realitzats, es considera que la presentació de les dades resultants a través de mapes esdevé un mitjà de gran utilitat per a visualitzar primer i analitzar després com les característiques tradicionalment associades a les àrees rurals han evolucionat al llarg del temps i respecte al territori, així com per a desmitificar les definicions associades als municipis rurals.

2. Justificació de la línia d'estudi

Les àrees rurals i les àrees urbanes normalment són identificades pels organismes estadístics oficials a partir de la utilització d'indicadors demogràfics o de població. En aquest sentit, el Instituto Nacional de Estadística (INE), organisme estadístic de referència a Espanya, defineix un municipi rural com el municipi que té menys de 2.000 habitants i un municipi urbà com el que té més de 10.000 habitants, mentre que l'Oficina Estadística de la Comissió Europea (EUROSTAT), organisme estadístic de referència a Europa, defineix un municipi rural com el municipi que té menys de 100 habitants per km² i un municipi urbà com el que té més de 500 habitants per km².

Per tant, les dues definicions d'àrees rurals (i urbanes) acceptades a nivell estadístic i aplicables en el context territorial d'Espanya amb l'objectiu de delimitar-les es basen en dos indicadors, nombre d'habitants i densitat de població, respectivament. Es tracta d'una aproximació basada en una sola dimensió o unidimensional, la població i el territori, respectivament, que és útil per a classificar les àrees en dos "calaixos" o categories: rural i urbà.

No obstant la validesa discutible d'aquests indicadors i d'aquestes classificacions, les recents tendències en els processos d'urbanització, amb l'emergència de noves formes d'ocupació de l'espai i la dispersió de població i activitat econòmica en el territori, evidencien que la tradicional classificació o dicotomia rural-urbà és superada per la realitat. D'una banda, no és fàcil establir on acaben les àrees rurals i on comencen les urbanes perquè els límits entre ambdues categories tendeixen a difuminar-se; d'altra banda, el grau d'heterogeneïtat dins de cada categoria és creixent. En aquest nou context social i econòmic, augmenta la complexitat en la definició i la delimitació geogràfica de les àrees rurals.

Actualment, la conceptualització de les àrees rurals hauria de ser prou flexible no tan sols per a diferenciar les àrees rurals de les urbanes, sinó també per a reconèixer i apreciar la diversitat i complexitat existent dins de cada categoria i la seva naturalesa canviant. Es tracta, per tant, d'apropar-se a la realitat de les àrees rurals (i urbanes) a través d'una aproximació multidimensional basada en una bateria d'indicadors estadístics o quantitatius, enfront de l'aproximació unidimensional utilitzada fins al moment, introduint una categoria més en l'anàlisi de les mateixes (rural, urbà i també semi-rural). L'aplicació d'aquesta aproximació, com a proposta metodològica, ha de ser útil per a realitzar estudis comparatius entre àrees rurals, i entre aquestes àrees i àrees urbanes, així com per a copsar els canvis temporals i territorials al llarg d'un continu rural-urbà. És una aposta per la definició i la delimitació de les àrees rurals en un sentit estrictament geogràfic, a partir de l'ús d'indicadors quantitatius elaborats a partir de dades estadístiques oficials (realitat copsada) enfront de l'aproximació més recent que aposta per la definició de les àrees rurals a partir de les representacions socials expressades i transmeses per les persones que interactuen en aquestes àrees (realitat percebuda).

Els antecedents d'aquesta línia d'estudi, que segueix la perspectiva descriptiva, teòrica o empírica en la definició i delimitació geogràfica de les àrees rurals, i basada en característiques observables i mesurables, es troben en els treballs realitzats per diversos geògrafs: Cloke (1977), Cloke i Edwards (1986), Harrington i O'Donoghue (1998) i Brown i Cromartie (2004).

Es tracta, en darrer terme, d'obtenir una bateria o sistema d'indicadors d'àrees rurals exhaustiu i vàlid aplicable a tots els municipis de Catalunya, posant a disposició dels agents socials i econòmics i la població en general la informació necessària per a conèixer el territori i facilitar la presa de decisions i l'aproximació de les actuacions a la realitat territorial.

3. Metodologia de treball

La determinació dels indicadors d'àrees rurals, cadascun dels quals ens apropa de manera parcial a la definició del concepte rural, es realitza en funció, primer, del coneixement fruit d'altres estudis que segueixen la mateixa línia de treball i, segon, de la disponibilitat de dades estadístiques oficials per a construir-los i calcular-los. La utilització de dades estadístiques obtingudes a partir de la consulta de fonts d'informació oficials obeeix a la necessitat de disposar de les mateixes dades per tots els municipis de Catalunya, recollides de manera sistemàtica, i pels mateixos anys. Per tant, d'incorporar una doble perspectiva comparativa, a nivell temporal i territorial.

Els indicadors nombre d'habitants i densitat de població, que constitueixen la base de les definicions d'àrees rurals acceptades a nivell estadístic, continuen sent pertinents per apropar-nos a la definició del concepte rural, però a la llum dels canvis socials i econòmics recents, només de manera parcial. Per tant, en aquesta proposta metodològica s'incorpora fins a un total de trenta-nou indicadors d'àrees rurals, que es classifiquen en dues grans dimensions, població i territori i economia i planificació territorial:

- Població i territori: % del nombre de municipis per categories, % del nombre d'habitants, índex d'envelliment, índex de dependència global, variació del nombre d'habitants, % de nascuts/des a l'estranger, % d'ocupats/des al sector agrari, al sector de la indústria, al sector de la construcció i al sector dels serveis, % de llocs de treball del sector agrari, del sector de la indústria, del sector de la construcció i del sector dels serveis, densitat de població, % de població que habita en disseminat i temps de desplaçament per carretera a la capital comarcal.
- Economia i planificació territorial: % del nombre d'explotacions agràries, % de superfície d'explotacions agràries, % de superfície d'explotacions agràries amb terres i amb ramaderia, % de superfície d'explotacions agràries amb terres i amb SAU, % de superfície d'explotacions agràries amb terres i superfície forestal, % del nombre de titulars com a persona física d'explotacions agràries, % de titulars com a persona física d'explotacions agràries de menys de 40 anys i de 65 anys i més, % de titulars com a persona física d'explotacions agràries amb dedicació exclusiva, % del nombre d'operadors/es de Producció Agrària Ecològica (PAE), % d'empreses del sector de la indústria, del sector de la construcció i del sector dels serveis, % del nombre d'habitatges acabats construïts de nova planta, % del nombre de places d'establiments de turisme rural, % de places d'establiments de turisme rural com a Allotjaments Rurals Independents (ARI), % del nombre d'oficines d'entitats financeres, % del nombre de tractors industrials, % del nombre de municipis amb disponibilitat de cobertura d'ADSL, % del nombre de municipis classificats com a zones de muntanya, % de superfície inclosa dins del Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN) i % del nombre de municipis inclosos dins del Programa de Desenvolupament Rural de Catalunya (PDR) 2000-2006.

Els indicadors es construeixen i es calculen a partir de les dades estadístiques obtingudes de les següents fonts d'informació oficials, totes consultables a través d'Internet:

- Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT).
- Instituto Nacional de Estadística (INE).
- Observatori del Treball. Departament de Treball. Generalitat de Catalunya.
- Departament de Política Territorial i Obres Públiques (DPTOP). Generalitat de Catalunya.
- Departament de Medi Ambient i Habitatge (DMAH). Generalitat de Catalunya.
- Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural (DAR). Generalitat de Catalunya.
- Consell Català de la Producció Agrària Ecològica (CCPAE).

La presentació de les dades resultants, com es pot veure en el següent apartat, es realitza en taules i mapes. D'una banda, les taules inclouen informació sintètica per comarques i per categories de municipis d'acord amb la definició de l'INE (municipi rural i municipi urbà), incloent una categoria d'anàlisi intermèdia (municipi semi-rural). D'altra banda, els mapes inclouen informació detallada per municipis, permetent realitzar una anàlisi més exhaustiva. Els mapes es realitzen amb un Sistema d'Informació Geogràfica (SIG).

4. Aplicació pilot: l'Anoia, el Bages i Osona

Les comarques de l'Anoia, el Bages i Osona, localitzades a la província de Barcelona i a l'àmbit territorial de les Comarques Centrals, es troben en un moment de canvi i creixent importància en el context de Catalunya: cada vegada comparteixen amb més força les dinàmiques i transformacions de les comarques metropolitanes, dins d'un procés territorial de creixent interdependència i complexitat, que obre tant noves oportunitats com amenaces, així com una forta pressió sobre el seu territori.

Els processos de dispersió de població i d'activitat econòmica en el territori, sovint al llarg de les xarxes de comunicació terrestres, configuren nous pols de desenvolupament que arrossegueu i aglutinen sota la seva dinàmica els municipis propers. La tradicional especialització en el sector agrari i la indústria dona pas a noves activitats, amb l'obertura i expansió als serveis i la construcció.

En aquest context, l'Anoia, el Bages i Osona no tan sols prenen part de les dinàmiques i transformacions poblacional i econòmica de la seva pròpia comarca. Entren en joc nous factors, les distàncies en temps de desplaçament es redueixen i s'estableixen majors relacions d'interdependència vers i des de les comarques metropolitanes, augmentant la pressió demogràfica i econòmica i, per tant, també urbanística.

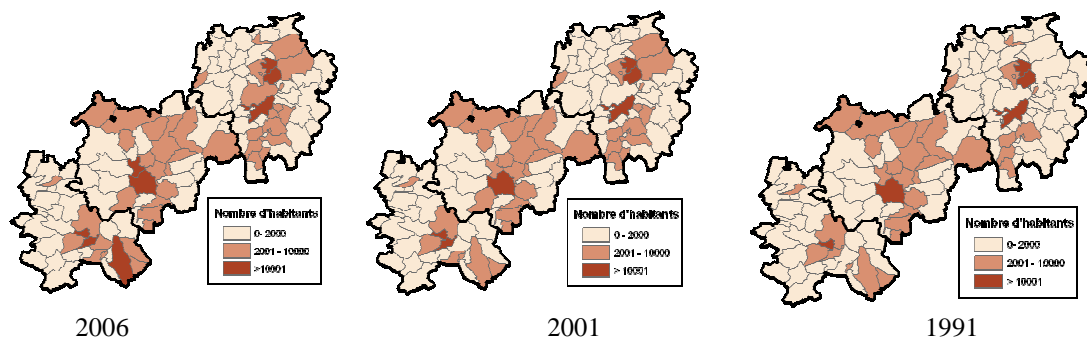
4.1. Els mapes com a mitjà per a l'anàlisi de les àrees rurals

La comarca de l'Anoia, l'any 2006, d'acord amb la definició de l'INE, té 22 municipis rurals, 8 de semi-rurals i 3 d'urbans (Igualada, Piera i Vilanova del Camí). La comarca del Bages té 17 municipis rurals, 16 municipis semi-rurals i 2 municipis urbans (Manresa i Sant Joan de Vilatorrada). La comarca d'Osona té 32 municipis rurals, 16 de semi-rurals i 3 d'urbans (Manlleu, Torelló i Vic). La **distribució del nombre de municipis** en tant per cent mostra que les comarques "més" rurals són l'Anoia i Osona (el 66,7% i el 62,7% dels municipis ho són, respectivament), mentre que la comarca "menys" rural és el Bages (el 48,6% dels municipis ho són). Si s'observa l'evolució des

de l'any 1991, a les tres comarques el pes dels municipis rurals tendeix a disminuir, paral·lelament a l'augment de la resta de categories.

Pel que fa a la **distribució del nombre d'habitants**, l'any 2006, a les tres comarques entorn de la meitat de la població resideix en municipis urbans (56,6%, 47,4% i 49,4%, respectivament), mentre que entorn d'un 10% ho fa en municipis rurals (10,1%, 6,5% i 11,4%). Si s'observa l'evolució, a l'Anoia i Osona el pes dels habitants rurals tendeix a disminuir, paral·lelament a l'augment dels habitants urbans. Al Bages, pel contrari, els habitants rurals augmenten lleugerament. Respecte a la població dels municipis semi-rurals, només a Osona augmenta.

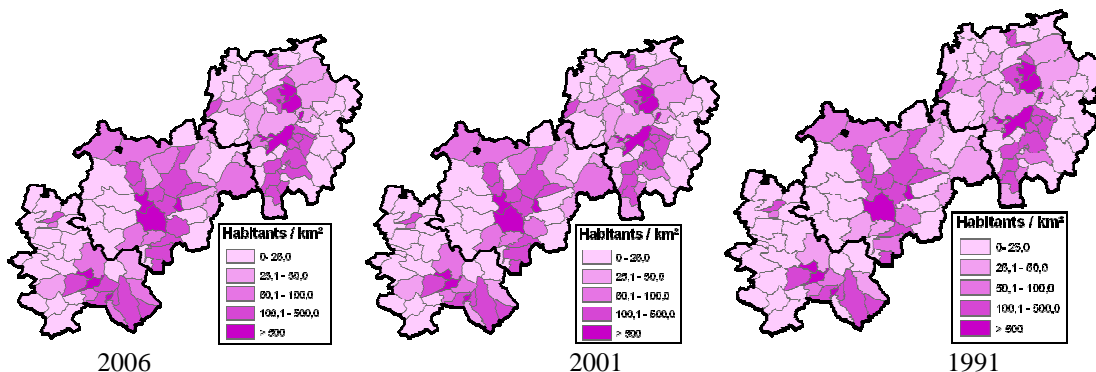
Mapa 1. Nombre d'habitants. Anoia, Bages i Osona. 2006, 2001 i 1991

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT).

La **densitat de població**, l'any 2006, és menys elevada als municipis rurals que a la resta de categories (29,8, 27,4 i 36,4), i amb diferència (en el cas dels municipis semi-rurals, 429,2, 234,9 i 567,3 i en el cas dels municipis urbans, 1.979,1, 1.177,1 i 1.137). A l'Anoia amb una lleugera tendència a augmentar des de l'any 1991 als municipis rurals i una tendència a disminuir important als municipis semi-rurals i urbans; al Bages amb una tendència a augmentar als municipis rurals i semi-rurals i a disminuir als urbans i a Osona amb una tendència a disminuir als municipis rurals i semi-rurals i a augmentar als urbans.

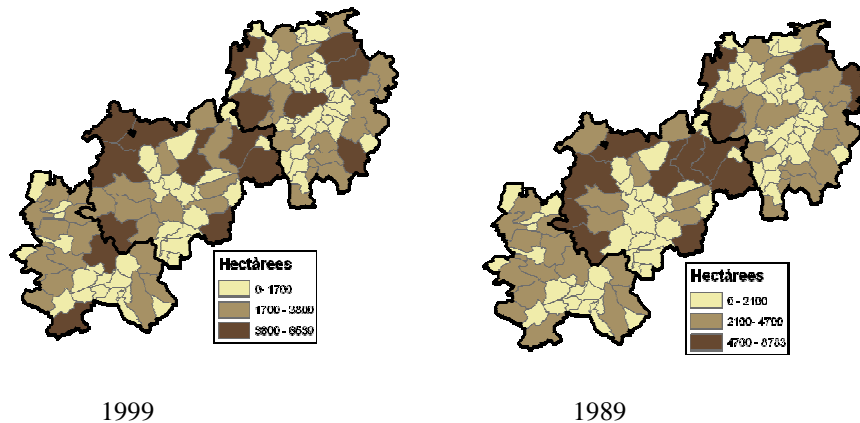
Mapa 2. Densitat de població. Anoia, Bages i Osona. 2006, 2001 i 1991

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT).

La **distribució del percentatge de superfície d'explotacions agràries amb terres**, l'any 1999, respecte al total de municipis mostra que més de la meitat de la superfície d'explotacions agràries es localitza als municipis rurals (80%, 51,5% i 74,9%). Amb una tendència a disminuir des de l'any 1989 als municipis rurals, a augmentar als municipis semi-rurals i a mantenir-se, en termes generals, als urbans.

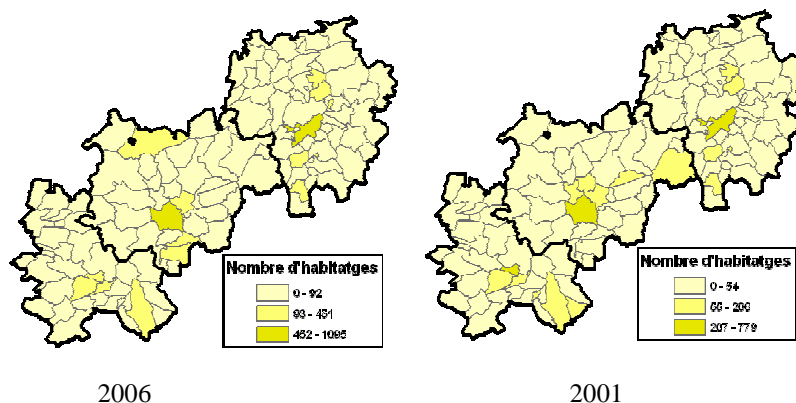
Mapa 3. Superfície d'explotacions agràries amb terres. Anoia, Bages i Osona. 1999 i 1989

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT).

La **distribució del nombre d'habitatges acabats construïts de nova planta**, l'any 2006, respecte al total de municipis mostra que és menys elevat als municipis rurals que a la resta de categories (10,3%, 6% i 10,5%), i amb una tendència a disminuir des de l'any 2001 als municipis rurals i urbans del Bages i Osona i a augmentar als municipis semi-rurals; i amb una tendència a disminuir als municipis rurals i semi-rurals de l'Anoia i a augmentar als municipis urbans.

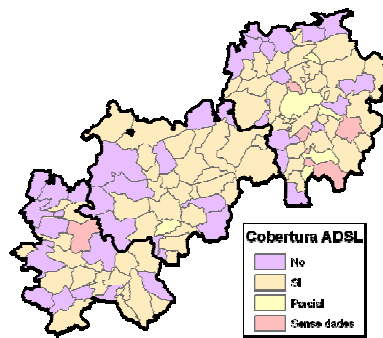
Mapa 4. Habitatges acabats construïts de nova planta. Anoia, Bages i Osona. 2006 i 2001

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT).

La **distribució del nombre de municipis amb disponibilitat de cobertura d'ADSL**, l'any 2007, respecte al total de municipis de cada categoria, mostra que el grup de municipis rurals té més municipis sense disponibilitat de cobertura d'ADSL que la resta de categories, en què el percentatge de municipis amb aquesta disponibilitat és major (50%, 35,3% i 43,8%). En l'extrem oposat, el 100% dels municipis urbans de les tres comarques i més del 60% dels municipis semi-rurals en disposen.

Mapa 5. Municipis amb disponibilitat de cobertura d'ADSL. Anoia, Bages i Osona. 2007

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes de la Generalitat de Catalunya.

4.2. Trencant/perpetuant tòpics entorn de la definició del concepte rural

Que ens diu l'anàlisi de les dades estadístiques sobre la situació actual:

- La **distribució del nombre de municipis** per categories mostra que les comarques “més” rurals són l'Anoia i Osona, mentre que la comarca “menys” rural és el Bages.
- La **distribució del nombre d'habitants** mostra que entorn de la meitat de la població resideix en municipis urbans, mentre que entorn d'un 10% ho fa en municipis rurals.
- Valors més elevats als municipis rurals que a la resta de categories i amb diferència: percentatge d'ocupats/des al sector agrari, percentatge de llocs de treball del sector agrari i distribució del nombre de municipis classificats com a zones de muntanya.
- Valors més elevats als municipis rurals que a la resta de categories: índex d'envelliment, índex de dependència global, percentatge d'ocupats/des al sector de la construcció, percentatge de població que habita en disseminat, temps de desplaçament per carretera a la capital comarcal, percentatge de superfície d'explotacions agràries amb terres i superfície forestal, percentatge d'empreses del sector de la indústria i percentatge d'empreses del sector de la construcció.
- Valors menys elevats als municipis rurals que a la resta de categories i amb diferència: densitat de població i distribució del nombre de municipis amb disponibilitat de cobertura d'ADSL.
- Valors menys elevats als municipis rurals que a la resta de categories: percentatge de nascuts/des a l'estranger, percentatge d'ocupats/des al sector de la indústria, percentatge de llocs de treball del sector de la indústria, percentatge de llocs de treball del sector dels serveis, percentatge de superfície d'explotacions agràries amb terres i amb ramaderia, percentatge de superfície d'explotacions agràries amb terres i amb Superfície Agrícola Utilitzada (SAU), percentatge d'empreses del sector dels serveis, distribució del nombre d'habitatges acabats construïts de nova planta, distribució del nombre d'oficines d'entitats financeres i distribució del nombre de tractors industrials.
- Valors superiors al 50% als municipis rurals: distribució del nombre d'explotacions agràries, distribució del percentatge de superfície d'explotacions agràries amb terres, distribució del nombre de titulars com a persona física d'explotacions agràries, distribució del nombre de places d'establiments de turisme rural, distribució de la superfície inclosa dins del Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN) i distribució del nombre de municipis inclosos dins del Programa de Desenvolupament Rural de Catalunya (PDR) 2000-2006.

De l'anterior classificació trenca tòpics que el sector de la indústria i la construcció siguin, també, importants als municipis rurals.

Pel contrari, reafirma tòpics que el sector agrari continuï sent el sector d'activitat econòmica predominant, i amb diferència; l'envelliment i la dependència siguin elevats; la majoria de la població visqui en disseminat o en cases aïllades i el nombre de municipis amb disponibilitat de cobertura d'ADSL sigui molt baix.

Que ens diu l'anàlisi de les dades sobre l'evolució recent:

- La **variació del nombre d'habitants** mostra que els municipis rurals guanyen població, de la mateixa manera que ho fan els municipis semi-rurals i urbans, tot i que amb menor intensitat.
- La **densitat de població** mostra una tendència a augmentar als municipis rurals i a disminuir als municipis semi-rurals i urbans.
- Tendència a disminuir el pes dels municipis rurals, paral·lelament a l'augment de la resta de categories: **distribució del nombre de municipis per categories i distribució del nombre d'habitants.**
- Tendència a disminuir a totes les categories, però de menor a major intensitat des dels municipis rurals als urbans: **índex de dependència global, percentatge d'ocupats/des al sector de la indústria i percentatge de llocs de treball del sector de la indústria.**
- Tendència a disminuir a totes les categories, però de major a menor intensitat des dels municipis rurals als urbans: **percentatge d'ocupats/des al sector agrari, percentatge de llocs de treball del sector agrari i percentatge d'empreses del sector de la indústria.**
- Tendència a augmentar a totes les categories, però de menor a major intensitat des dels municipis rurals als urbans: **percentatge de nascuts/des a l'estranger i percentatge de llocs de treball del sector de la construcció.**
- Tendència a augmentar a totes les categories, però de major a menor intensitat des dels municipis rurals als urbans: **percentatge d'ocupats/des al sector de la construcció, percentatge d'ocupats/des al sector dels serveis i percentatge de llocs de treball del sector dels serveis.**

De l'anterior classificació trenca tòpics que els municipis rurals guanyin població; la població nascuda a l'estranger contribueixi a aquest guany i el sector de la construcció i els serveis augmentin cada vegada més el seu pes en el conjunt de l'activitat econòmica.

Reafirma tòpics que el sector agrari perdi cada vegada més pes en el conjunt de l'activitat econòmica, tot i continuar sent el sector predominant.

L'anàlisi de les dades mostra, en resum, que els municipis rurals ja no són les àrees més regressives a nivell de població i economia, en contraposició amb les àrees semi-rurals i urbanes. Les tendències tradicionalment associades als municipis rurals, com són la pèrdua de població o l'estancament econòmic, donen pas a noves tendències, com són la recuperació del nombre d'habitants i la diversificació d'activitats econòmiques. Es tracta, però, d'un fenomen recent en el temps, que s'observa en els darrers quinze anys, i que no afecta per igual a totes les àrees, essent més evident en municipis rurals propers a àrees urbanes, a capitals comarcals i a infraestructures de comunicació importants. Tot plegat reafirma encara més el caràcter complex i divers dels municipis rurals.

Taula 1. Indicadors de població i territori

		Anoia			Bages			Osona		
		Municipis rurals	Municipis semi-rurals	Municipis urbans	Municipis rurals	Municipis semi-rurals	Municipis urbans	Municipis rurals	Municipis semi-rurals	Municipis urbans
% del nombre de municipis (respecte al total)	2006	66,7	24,2	9,1	48,6	45,7	5,7	62,7	31,4	5,9
	1991	75,8	21,2	3	51,4	45,7	2,9	76,5	17,6	5,9
% del nombre d'habitants (respecte al total)	2006	10,1	33,3	56,6	6,5	46,1	47,4	11,4	39,2	49,4
	1991	15,2	46,2	38,6	6,2	50,2	43,6	22,9	29,1	48
Índex d'envelliment ((població de 65 anys i més/població de 0-14 anys)*100)	2006	182	92,3	89,6	157,1	135,4	119,7	163,3	115,6	106,7
	1991	162,7	67,5	85,6	145,7	91,8	106,8	101,3	89,9	79,9
Índex de dependència global (((població de 65 anys i més+població de 0-14 anys)/població 15-64 anys)*100)	2006	54,3	44,8	45	50,2	48,9	46,9	49,8	48,4	46,8
	1991	55,6	50	53,2	51,5	51,6	51	50,8	50,9	49,4
Variació del nombre d'habitants (població any _x -població any _{x-1} /població any _{x-1} *100)	2001-2006	15	23,5	23,1	14,8	12,5	11,4	6,8	11,1	12,8
	1991-2001	10,5	29,8	7,2	26,8	9,1	-3,6	7,8	12,8	10,5
% de nascuts/des a l'estranger (respecte al nombre d'habitants)	2006	5,2	8,3	8,6	4,1	6,5	9,6	4,8	6,5	16,2
	1991	0,5	0,7	0,8	0,5	0,6	1	0,5	0,7	1
% d'ocupats/des al sector agrari (respecte al total d'ocupats/des)	2006	10,8	1	0,5	7,9	1,3	0,2	14,2	4	1,1
	1991	25,7	3,2	0,8	20,5	3,4	1,2	25,3	5,2	2,7
% d'ocupats/des al sector de la indústria	2006	24,6	43	28,6	28,5	41,2	22,5	22,2	36,2	29,8
	1991	34,7	55,2	53,3	38,6	52,6	38,6	36,7	55,8	50,7
% d'ocupats/des al sector de la construcció	2006	15,2	17,8	20,2	19,1	16,8	11,7	17,6	15,8	14
	1991	8,6	10	5	9,6	9,2	5,9	8,2	9,5	6,8
% d'ocupats/des al sector dels serveis	2006	49,4	38,2	50,7	44,5	40,7	65,6	46	44	55
	1991	31	31,6	40,9	31,4	34,8	54,3	29,9	29,5	39,8
% de llocs de treball del sector agrari (respecte al total de llocs de treball)	2001	24	2,4	0,5	16,4	2,1	0,7	23,1	5,9	1,9
	1991	32	3,7	0,7	27,2	3,7	1,2	33,6	5,4	2,6
% de llocs de treball del sector de la indústria	2001	29,9	47,5	43,6	35,3	46,3	26	33,7	42,2	38,5
	1991	36,4	54,3	54,4	39,1	56,2	35,7	34,3	58,5	49,3
% de llocs de treball del sector de la construcció	2001	11,9	10,9	10,2	9,9	11,4	9,3	9,2	11,3	9,7
	1991	7,3	11	5,4	9,8	8,3	6,9	8,9	9,2	7,5
% de llocs de treball del sector dels serveis	2001	34,2	39,2	45,7	38,4	40,2	63,9	34,1	40,6	49,9
	1991	24,2	31,1	39,5	23,8	31,7	56,2	23,2	26,9	40,6
Densitat de població (habitants/km ²)	2006	29,8	429,2	1.979,1	27,4	234,9	1.177,1	36,4	567,3	1.137
	1991	29,7	515,9	3.927,9	21,1	230,3	1.592,3	44,9	789,8	909
% de població que habita en disseminat (respecte al nombre d'habitants)	2006	39,2	6,5	0,5	29,2	3,4	1,9	42,2	7,8	1,6
Temps de desplaçament per carretera a la capital comarcal (minuts)	2007	22,7	21	13,3	23,4	19,1	3,5	26	18,6	15

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT); l'Observatori del Treball del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya; l'Institut Nacional d'Estadística (INE) i el Departament de Política Territorial i Obres Públiques (DPTOP) de la Generalitat de Catalunya.

Taula 2. Indicadors d'economia i planificació territorial

		Anoia			Bages			Osona		
		Muni. rurals	Muni. semi-rurals	Muni. urbans	Muni. rurals	Muni. semi-rurals	Muni. urbans	Muni. rurals	Muni. semi-rurals	Muni. urbans
% del nombre d'explotacions agràries (respecte al total)	1999	67,5	30,3	2,2	34,1	54	11,9	55	31,9	13,1
	1989	71,9	27,7	0,4	38,4	50,1	11,5	68,1	18,4	13,5
% de superf. d'explot. agr. amb terres (respecte al total)	1999	80	19,4	0,6	51,5	45,4	3,1	74,9	21,8	3,3
	1989	82	18	0	58,2	40,3	1,5	88,4	8,1	3,5
% de superf. d'explot. agr. amb terres i amb ramaderia	1999	36,5	27,6	15,3	51	55,5	85,5	72,2	75,2	85,4
	1989	37,9	40,4	50	45,4	47,6	75,8	51,9	70,7	85,9
% de superf. d'explot. agr. amb terres i amb SAU	1999	51,1	60,5	43,4	30,2	38,7	58,7	40,4	55,8	80,4
	1989	47,6	56,6	75	22	36,3	76,8	31,9	55,6	75,9
% de superf. d'explot. agr. amb terres i superf. forestal	1999	39,2	31,5	16,8	63,8	46,6	37,1	55,7	33,4	10,6
	1989	41,8	34,1	0	67,1	47,5	14,2	53	35,6	9,7
% del nomb. de tit. d'explot. agr. (respecte al total)	1999	67,7	30	2,3	34,7	52,6	12,7	55,7	31,4	12,9
	1989	72	27,6	0,4	38,8	49,3	11,9	67,9	18,6	13,5
% de titulars d'explot. agr. de menys de 40 anys	1999	11,4	11,6	7,7	14,6	15	12,6	17,5	19,8	13,5
	1989	11,6	12,1	0	12,9	9,9	11,4	15,8	14,4	16,5
% de titulars d'explot. agr. de 65 anys i més	1999	29,4	26,9	56,7	34,3	26,2	29,3	17,5	19,7	26,8
	1989	27,6	29,8	37,5	26,2	29,2	33,3	21,9	17,2	14,6
% de titulars d'explot. agr. amb dedicació exclusiva	1999	64,6	54	84,6	65,8	61,2	69,6	70,4	69,3	74,3
	1989	65,5	56	87,5	59,7	65,7	71,6	68,2	69,2	74
% del nombre d'operadors/es de PAE (respecte al total)	2007	14	40	46	19,1	66,4	14,5	40	40	20
% d'emp. del sec. de la ind. (respecte al total d'empreses)	2002	24	18,9	19,6	21,9	18,8	10,7	18,4	18,4	15,4
	1994	25,9	22,2	22,4	27,7	20,9	12,9	22	19,3	18,3
% d'empreses del sector de la construcció	2002	19,2	24,6	21,9	26,7	21,3	12,4	25,6	25,2	17,7
	1994	23,3	16,9	9,5	22,1	17	9,7	22,8	20,3	12,9
% d'empreses del sector dels serveis	2002	56,9	56,5	58,5	51,4	59,9	76,9	56	56,4	67
	1994	50,8	60,8	68,1	50,2	62,1	77,4	55,2	60,4	68,8
% del nomb. d'habit. acabats construïts (respecte al total)	2006	10,3	34,5	55,2	6	49,1	44,9	10,5	43,5	46
	2001	13,8	39,4	46,8	6,8	43,7	49,5	11,6	31,6	56,8
% del nomb. de places de TR (respecte al total)	2006	94,8	5,2	0	58,5	40,6	0,9	68,8	24,4	6,8
	2000	100	0	0	73,7	21,4	4,9	69,6	20,3	10,1
% de places d'establiments de turisme rural com a ARI	2006	62,5	12,5	0	42,5	46	50	63,3	64,1	18,6
	2000	18,5	0	0	25,7	5,9	100	32,1	38,5	10,6
% del nombre d'ofic. d'entit. financeres (respecte al total)	2002	13,7	35,8	50,5	4,5	48,9	46,6	17	32,7	50,3
	1990	12,3	43,4	44,3	3,3	51,3	45,4	16,6	28	55,4
% del nomb. de tractors industrials (respecte al total)	2006	27,6	42,7	29,7	29,8	41	29,2	14,1	40,1	45,8
	1991	18	35	47	11,8	45,6	42,6	15,3	29,9	54,8
% del nomb. de muni. amb ADSL (respecte al total de municipis de cada categoria)	2007	50	62,5	100	35,3	100	100	43,8	81,3	100
% del nomb. de muni. com a zones de muntanya	2007	45,5	0	0	41,2	6,3	0	90,6	56,3	0
% de superfície inclosa dins del PEIN (respecte al total)	2007	75	7,4	17,6	72,3	27,7	0	81,1	18,9	0
% del nomb. de muni. inclosos dins del PDR 2000-2006 (respecte al total de municipis de cada categoria)	2006	45,5	12,5	0	0	0	0	87,5	56,3	0

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT); el Consell Català de la Producció Agrària Ecològica (CCPAE); la Generalitat de Catalunya; el Departament de Política Territorial i Obres Públiques (DPTOP) de la Generalitat de Catalunya; el Departament de Medi Ambient i Habitatge (DMAH) de la Generalitat de Catalunya i el Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural (DAR) de la Generalitat de Catalunya.

5. Conclusions

És necessari, a la llum dels canvis socials i econòmics recents, disposar d'una eina que permeti aproximar-nos a l'anàlisi de les àrees rurals des d'una aproximació multidimensional, i amb l'objectiu de definir-les i delimitar-les geogràficament. Només així serà possible la correcta aplicació del planejament estratègic a escala supramunicipal de manera objectiva i sense greuges comparatius entre àrees. Aquesta proposta metodològica, que precisament com a proposta està oberta a la introducció de millores, esdevindria, per tant, una eina de gran utilitat pels agents socials i econòmics que treballen pel desenvolupament del territori. En aquest sentit, dues millores importants que es podrien introduir a aquesta bateria inicial de trenta-nou indicadors sociodemogràfics i econòmics, cadascun dels quals ens aproxima de manera parcial a la

definició del concepte rural, és, primer, la inclusió de nous indicadors, d'acord amb la naturalesa canviant que és intrínseca a qualsevol territori i, segon, la construcció i el càlcul d'un índex de ruralitat, seguint el treball iniciat en l'àmbit de la geografia, amb l'objectiu de desenvolupar empíricament una mesura composta de les àrees rurals. La posterior presentació de les dades resultants del càlcul dels indicadors a través de mapes esdevé un mitjà per a l'anàlisi de les àrees rurals com a categoria d'anàlisi diferenciada de la resta del territori (àrees intermèdies i urbanes) i, per tant, la seva interpretació dins d'un context territorial i també temporal més ampli.

L'aplicació pilot de la metodologia proposada a les comarques de l'Anoia, el Bages i Osona ens aporta nous i més rics elements per a l'anàlisi dels municipis rurals d'aquests territoris, més enllà de l'indicador nombre d'habitants o densitat de població, des del moment en què les àrees rurals deixen de ser homogènies i esdevenen diverses i complexes entre elles i respecte al territori que les envolta. Partint d'aquesta constatació, seria necessari, doncs, que des dels organismes estadístics oficials es revisés la tradicional definició del concepte rural, basada en una sola dimensió, població i territori, incorporant nous indicadors d'àrees rurals que copsin la seva diversitat i complexitat.

Notes

- ¹ CEDRICAT (2003). Anàlisi de la ruralitat de la província de Barcelona i propostes generals d'actuació. Àrea de Promoció Econòmica i Ocupació de la Diputació de Barcelona.
CEDRICAT (2005). Determinació d'indicadors de ruralitat per a zones periurbanes i rurals de Catalunya. Aplicació pilot a l'Anoia. Consell Comarcal de l'Anoia.

6. Bibliografia

- BROWN, D. L. I CROMARTIE, J. B. (2004). "The nature of rurality in postindustrial society". A CHAMPION, T. I HUGO, G. (Eds.). *New forms of urbanization. Beyond the urban-rural dichotomy*. Aldershot: Ashgate. Pp. 269-283.
- CLOKE, P. (1977). "An index of rurality for England and Wales". *Regional Studies*. 11 (1). Pp. 31-46.
- CLOKE, P. I EDWARDS, G. (1986). "Rurality in England and Wales 1981: A replication of the 1971 index". *Regional Studies*. 20 (4). Pp. 289-306.
- HALFACREE, K. H. (1993). "Locality and social representation: Space, discourse and alternative definitions of the rural". *Journal of Rural Studies*. 9 (1). Pp. 23-37.
- HALFACREE, K. H. (2004). "Rethinking rurality". A CHAMPION, T. I HUGO, G. (Eds.). *New forms of urbanization. Beyond the urban-rural dichotomy*. Aldershot: Ashgate. Pp. 285-304.
- HARRINGTON, V. I O'DONOGHUE, D. (1998). "Rurality in England and Wales 1991: A replication and extension of the 1981 rurality index". *Sociologia Ruralis*. 38 (2). Pp. 178-203.
- HOGGART, K. (1988). "Not a definition of rural". *Area*. 20 (1). Pp. 35-40.
- KAYSER, B. (1990). *La renaissance rurale. Sociologie des campagnes du monde occidental*. Paris: Armand Colin.
- MOLINERO, F. I AL. (2004). *Atlas de la España rural*. Madrid: Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación (MAPA).
- MORMONT, M. (1990). "Who is rural? Or how to be rural: Towards a sociology of the rural". A MARSDEN, T. I AL. (Eds.). *Rural restructuring. Global processes and their responses*. London: David Fulton. Pp. 21-44.

WOODS, M. (2005). *Rural geography. Processes, responses and experiences in rural restructuring*. London: Sage Publications.

<<http://www.idescat.net>> Octubre 2007.

<<http://www.ine.es>> Octubre 2007.

<<http://www.gencat.net/treball/departament/activitat/treball/index.html>> Octubre 2007.

<<http://www10.gencat.net/ptop/AppJava/cat/index.jsp>> Octubre 2007.

<<http://mediambient.gencat.net/cat/inici.jsp>> Octubre 2007.

<<http://www20.gencat.cat/portal/site/DAR>> Octubre 2007.

<<http://www.ccpae.org>> Octubre 2007.